

Šiame numeryje:

Amerikos mokslininkai protestuoja prieš žmogaus teisių neigimą Sovietų Sąjungoje. Su jais Lietuva amžinai suriša: žvilgsnis į Karaliaučiaus ir Vilniaus universitetus. Lietuvos šauksmas „Kronikoje“. Eglės Juodvalkės eilėraštis. Šiurpo ir ryžto metai R. Spalio romane. Komunikacijos satelitai. Vitalijos Bogutaitės eilėraščiai. Visi darbai saviesiems: dr. Juozui Girniui 65 metai. Bernardas Brazdžionis Philadelphijoje. Lietuviškosios temos ir lietuviai mokslininkai 7-tame Baltiškųjų studijų suvažiavime, Washingtone.

SU JAIS LIETUVA AMŽINAI SURIŠTA

JUOZAS MASILIONIS

Žvilgsnis į Karaliaučiaus ir Vilniaus universitetus

1979 metais tiek Lietuvoje, tiek ir beveik visose lietuviškose kolonijose išeivijoje buvo plačiai paminėta Vilniaus universiteto 400 metų sukaktis. Minint šią sukaktį, pravartu pasidalinti keliomis mintimis ne tik apie Vilniaus universitetą, bet ir kitą, kuris turėjo daug reikšmės lietuviškai šviesuomenės ugdyti ir lietuvių kalbai bei literatūrai vystyti ir plėtoti. Čia turima galvoje Karaliaučiaus universitetą, kuriame išimokslino taipgi daug lietuviškajai kultūrai brangių žmonių. Tarp jų ir didysis lietuvių literatūros klasikas Kristijonas Donelaitis. Nuo jo mirties kaip tik šiemet minime 200 metų sukaktį. Ta proga Donelaitis yra akcentuojamas ir šį savaitgalį vykstančiose Poezijos dienose Chicagoje.

19 a. viduryje klierikas Antanas Baranuskas, anykštėnas, tas pats, kuris vėliau tapo vyskupu, rašė:

Anei rašto, anei druko
Mums turėt neduoda:
Tegul, sako, bus Lietuva
Ir tamsi, ir juoda.

Be savojo rašto, be savosios spaudos kiekviena tauta yra tamsi ir juoda. Idomu tad, kada raštas ir „druką“ atsirado Lietuvoje?

Daugelyje Europos tautų raštas ir rašytinė literatūra atsirado su krikščionyste. Ligi Mindaugo laikų, taigi 13 amžiaus vidurio, lietuviai nepažino krikščionybės, nepažino ir rašto, nes jis nebuvo reikalingas nei vidaus reikalams, nei santykiuose su užsieniais. Vidaus reikaluose užteko žodinio paliepimo ar įsakymo, o santykiuose su užsieniais viską lėmė ginklas ir drąsa.

Betgi Mindaugui ir po jo kitiems Lietuvos valdovams, 13 ir 14 amž. iš visų pusių apsupiems krikščioniškų tautų ir valstybių, prireikė susirašinėti su popiežiais ir kitų kraštų valdovais. Kilus reikalui susirašinėti su Vakarais, lietuviai pasinaudojo ten priimta lotynų kalba ir ją mokančiais raštininkais vienuoliais, santykiuose su Rytais pasinaudojo ten vartojama senąja bažnytinė slavų kalba.

Romos imperija buvo išplitusi nuo dabartinės Italijos ligi Anglijos. Imperijos neliko, bet liko giminė romanų kalbos: italų, prancūzų, ispanų, portugalų, daugybė lotyniškos kilmės žodžių anglų kalboje.

Lietuviai nepasėkė romėnų pavyzdžių. Valdėdami didžiulius plotus nuo Baltijos ligi Juodosios jūros, jie niekam neprimetė savo kalbos. Atsitiko dar blogiau: Didžiųjų kunigaikščių Lietuva nesukūrė savojo, lietuviškojo rašto ir savosios valstybės reikalams, o pradėjo vartoti svetimą kanceliarinę slavų kalbą. Šia kalba buvo rašomi visi Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos dokumentai: sutartys, privilegijos, žemių dovanojimai. Svetima kalba surašyti Lietuvos metraščiai, svetima kalba parašytas ir iškilius Lietuvos statutas 1529, 1566 ir 1588 m.

a. d.

Rimantas Sakalya

Abraomas Kulvietis († 1545), vienas lietuviškosios raštijos pradininkų, pradėjęs švietimo darbą Vilniuje, o vėliau profesorius Karaliaučiaus universitete.

Lietuvai ir kitoms lietuviškoms giminėms savojo rašto neatnešė savo laikų krikščionybė. Kryžiuočių ordinas, vienuolių ordinas, kuris kovoj su pagonimis, neva norėdamas juos apkrikštyti, prūsus nugalėjo 1283 m. O kada prūsų kalba pirmoji jų knyga buvo išleista? Ogi 1545 m., taigi po daugiau kaip 250 metų. 1201 metais laikomi Rygos įkūrimo metais, nes tada ten įsikūrė trečiasis Latvijos vyskupas, o santykiuose su užsieniais viską lėmė ginklas ir drąsa.

Betgi Mindaugui ir po jo kitiems Lietuvos valdovams, 13 ir 14 amž. iš visų pusių apsupiems krikščioniškų tautų ir valstybių, prireikė susirašinėti su popiežiais ir kitų kraštų valdovais. Kilus reikalui susirašinėti su Vakarais, lietuviai pasinaudojo ten priimta lotynų kalba ir ją mokančiais raštininkais vienuoliais, santykiuose su Rytais pasinaudojo ten vartojama senąja bažnytinė slavų kalba.

Romos imperija buvo išplitusi nuo dabartinės Italijos ligi Anglijos. Imperijos neliko, bet liko giminė romanų kalbos: italų, prancūzų, ispanų, portugalų, daugybė lotyniškos kilmės žodžių anglų kalboje.

Lietuviai nepasėkė romėnų pavyzdžių. Valdėdami didžiulius plotus nuo Baltijos ligi Juodosios jūros, jie niekam neprimetė savo kalbos. Atsitiko dar blogiau: Didžiųjų kunigaikščių Lietuva nesukūrė savojo, lietuviškojo rašto ir savosios valstybės reikalams, o pradėjo vartoti svetimą kanceliarinę slavų kalbą. Šia kalba buvo rašomi visi Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos dokumentai: sutartys, privilegijos, žemių dovanojimai. Svetima kalba surašyti Lietuvos metraščiai, svetima kalba parašytas ir iškilius Lietuvos statutas 1529, 1566 ir 1588 m.

Rimantas Sakalya

Martynas Mažvydas († 1563), pirmosios lietuviškosios knygos, spausdintos Karaliaučiuje, autorius.

mą savo pavaldinių tarpe. Norėdamas, kad naujajai krikščionybės mokslo visi suprastų, liepė ji aiškinti žmonių šnekamąją kalbą. Kadangi daugumas Prūsijos, arba Mažosios Lietuvos, gyventojų kalbėjo prūsiškai ir lietuviškai, tai reikėjo paruošti pamokslininkų ir kunigų, mokančių tas kalbas. Tam tikslui kunigaikštis Albrechtas 1544 m. įsteigė Karaliaučiuje, Prūsijos sostinėje, universitetą. Taigi 1979 metais jam būtų suėję 435 m. Be abejo, jis nustojo veikti 1944 metais, kraštą užėmus bolševikams, taigi veikė lygiai 400 metų be pertraukos.

To universiteto kūrėjų ir pirmųjų profesorių tarpe randame ir du lietuvius, Stanislovą Rapolionį ir Abraomą Kulvietį, kunigaikščio atsikviestus iš Didžiosios Lietuvos. 1546 m. savo įkurtame universitete kunigaikštis Albrechtas paskyrė 7, o netrukus 12 stipendijų lietuviams. Jomis pasinaudojo daugiausia lietuviai, kilę iš Didžiosios Lietuvos. Žinoma, kad 1544-46 m. čia studijavo 23 lietuviai iš Didžiosios Lietuvos. Trečiasiais Karaliaučiaus universiteto veikimo metais — 1547 — išėjo pirmoji lietuviška knyga, dabar žinoma Martyno Mažvydo „Katekizmo“ vardu. Tos knygos ruošėjų tarpe yra ir profesoriai Rapolionis ir Kulvietis. Šis universitetas per šimtus savo gyvavimo metų neįveikė lietuvių kalbos ir raštijos, bet dar skatino. Čia išaugo daugybė literatų: Baltramiejus Vilentas, Mažvydo pusbrolis, išvertęs iš lotynų „Epistolų ir Evangelijų“ vertimą, kuriais naudotasi beveik 150 m., Jonas Brekūmas, pirmosios maldaknygės, pirmojo pamokslų rinkinio vertėjas ir — viso šv. Rašto į lietuvių k. vertėjas. Tai 16 a. žmonės. 17 a. čia mokėsi D. Kleinas, pirmosios lietuvių k. gramatikos autorius, 18 a. vienas pirmųjų ir pačių didžiųjų lietuvių poetų — Donelaitis. Čia nuo 1723 m. daugiau kaip šimtmetį išsilaukė lietuvių kalbos seminaras. Daugelis šio seminaro lankytojų vėliau pasireikė kaip spaudos darbuotojai ir tautosakos rinkėjai.

Eikime į Didžiąją Lietuvą, eikime prie Vilniaus universiteto, kuris buvo įkurtas 1579 m., kurio 400 m. sukaktį 1979 metais atšventėme. Karaliaučiaus universitetas buvo protestantiškas ir lietuviškumui palankus. Vilniaus universitetas buvo katalikiškas ir, nors ir būdamas Lietuvos sostinėje, lietuviškumui bent pradžioje palyginti indiferentiškas. Mažai čia tiesiogiai besirūpinta paruošti kunigus, mokančius lietuviškai ir galinčius skelbti Dievo žodį gimtąja žmonių kalba. Jau daug lenkiško raugo buvo Lietuvoje, nors anija su lenkais, steigiant universitetą, tebuvo tik 10 metų senumo.

Pirmoji knyga Didžiojoje Lietuvoje išėjo 1595 m., taigi 16 metų po Vilniaus universiteto įsteigimo ir po 48 m. nuo iš viso pirmosios lietuviškos knygos Mažajoje Lietuvoje išleidimo. Jos paruošėjas — kan. Mikalojus Dauka, o jos leidėjas ne Vilniaus universitetas, o Zemaičių vyskupas Merkelis Giedraitis, pats studijavęs Karaliaučiaus ir kituose protestantiškuose universitetuose, bet protestantu netapas. Jo paskyrimą vyskupu lėmė faktas,

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

Amerikos mokslininkai protestuoja prieš žmogaus teisių neigimą Sovietų Sąjungoje

Amerikos profesinės spaudos pasirodė skelbimai, kuriais atkreipiamas dėmesys į Sovietų Sąjungos laikyseną žmogaus teisių atžvilgiu. Tai bene pirmas toks stiprus ir viešas Amerikos mokslininkų tiesiog boikotinis pasisakymas.

Čia minima akcija yra reikšminga moratoriumo pasižadėjimu (Moratorium Pledge), kurio visą vertimą pateikiame ir mūsų skaitytojams:

„Protestuodami prieš žmogaus teisių pažeidimą Sacharovo, Orlovo Ščaranskio atveju, mes, žemiau pasirašę mokslininkai ir inžinieriai, skelbiame bendradarbiavimo moratoriumą sovietų moksliniams sluoksniams. Moratoriumą pradėdame 1980 gegužės 12 d., ryšium su Helsinkio susitarimo stebėtojų grupės Maskvoje įsikūrimo sukaktimi ir jį tęsiame iki 1980 m. lapkričio mėn. įvykstančios Madrido konferencijos. Šiuo laikotarpiu mes nesilankysime Sovietų Sąjungoje ir nepriiminsime sovietų mokslininkų savo laboratorijose“.

Šį pasižadėjimą remia gana daug Amerikos mokslo įžymybių, net Nobelio premijos laureatai.

Kompiuterių srities „Communications of the ACM“ žurnale buvo atspausdintas moratoriumo petijijos dalinis sąrašas, žmogaus teisių būklės Sovietų Sąjungoje aprašo trumpa santrauka ir kvietimas prie šios protesto akcijos prisidėti. Association for Computing Machinery (ACM) organizacija buvo bene pirmoji,

pareiškęs viešą susirūpinimą mokslininkų laisvės būkle Sovietų Sąjungoje. Jinai jau praityje yra siuntus protesto laiškus Brežnevui, Sovietų Sąjungos Mokslo akademijos pirmininkui ir visą šį reikalą kėlusį Amerikos spaudoje.

Tai reikšmingas ir gražus gestas, kuris, reikia tikėtis, išsiplės į žmogaus teisių bei pavergtųjų tautų klausimo kėlimą plačiąja prasme mokslininkų tarpe.

Šiame krašte mokslus baigusiems ir savo profesijose įsitvirtinusiems lietuviams mokslininkams reikėtų ypach atkreipti dėmesį į šią protesto formą, kuri ateityje gali ir dažniau pasikartoti. Akademinių pobūdžio mūsų organizacijos galėtų narius paskatinti įsijungti savo parašais kur tik įmanoma į tokius užmojus. Mūsų mokslininkai, šį reikalą remdami ir siūsdami savo parašus, galėtų paminėti ir plačiau žmogaus teisių supratimą, įjungiant į jį ir Lietuvos žmonių teises ir lietuvių tautos laisvės siekį.

Gera, ir labai gerai, kai mes patys savo vardu ir savo iniciatyva laisvajame pasaulyje ką nors darome žmogaus teisių ir lietuvių tautos labui. Tačiau turėtume būti aktyvesni, tuoj pat prisijungti ir prie kitų, beeinančių ta pačia kryptimi, kad Lietuvos ir lietuvių vardas ir kituose forumuose nebūtų užmirštas. Dabar štai pačių amerikiečių mokslininkų — akademikų — profesionalų yra sudaromos mūsikiams geros progos. Atsiliepkime.

Žvilgsnis į Karaliaučiaus ir Vilniaus universitetus

(Atkelta iš 1 psl.)

kad Giedraitis mokėjo savosios vyskupijos, t. y. žemaičių kalbą. Jau tada Romai paaiškėjo, kad liaudies kalbos nemokėjimas yra didelė kliūtis sielovadai. Protestantizmas tuo laiku jau buvo labai plačiai užgožęs Lietuvą. Anot giesmės, septyni kunigai Žemaičiuose bebuvo likę. Istorikai betgi tvirtina, kad jų buvę dar ligi 20. Taigi pirmoji katalikiška knyga Didžiojoje Lietuvoje — kan. Daukšos „Katekizmas“, pasirodė kaip kovos priemonė prieš protestantizmą. Antrasis D. Lietuvos rašytojas kun. Konstantinas Sirvydas, jėzuitas, jau yra Vilniaus universiteto auklėtinis ir profesorius. Jis ne išvertė, bet pats parašė pirmąją lietuvišką originalią knygą — pamokslų rinkinį „Punktai sakymų“ 1629 m. Jis sudarė pirmąjį lietuvių k. žodyną. Visos pirmosios lietuviškos knygos buvo spausdintos Vilniaus universiteto spaustuveje.

Dėstomoji kalba ano meto papročiu buvo lotynų. Profesoriais buvo kvičiami įvairūs mokslininkai iš kitų kraštų. Bet, nors pats universitetas vargu ar turėjo stipresnės kokia nors lietuvių kalbos pamokas, kaip kad turėjo Karaliaučiaus, lietuvių kalbą vertino, prie kiekvieno studijuojančio sąrašė žymėjo, kokią mokė kalbą. Naujausieji tyrinėjimai rodo, kad besiruošius pastoracijai kunigai lietuvių kalbos pratybas Vilniaus universitete turėjo.

Pažymėtinas ir iškeltas Albertas Vijkas Kojalavičius (1609–1677), Vilniaus universiteto auklėtinis, vėliau to universiteto profesorius ir rektorius, parašęs lenkiškai, bet lietuviškos dvasios pirmąją Lietuvos istoriją, iš kurios patriotizmo sėmėsi net 19 a. pabaigoje aušrininkai. Vilniaus universitetui reikia pripažinti antrąjį Lietuvos apkrėtimą. Mokačius lietuvių kalbą kunigai jie siuntė į visą Lietuvą apštalauti.

19 a. pradžioje Vilniaus universiteto dėstomoji kalba lieka lenkų, bet ir tada ji nenuslopina lietuviškos dvasios mūsų didiejiems rašytojams, Vilniaus universiteto auklėtiniams. Valiūno „Birutės daina“ visą 19 a., net ir dabar tebėra visų mėgiama:

Ant marių krašto, Palangos miestely,
Kur gyven mūsų broliai žemaitėliai,
Yr aukštas kalnas, Birutė vadintas,
Žaliom pušelėm viršus apodintas.

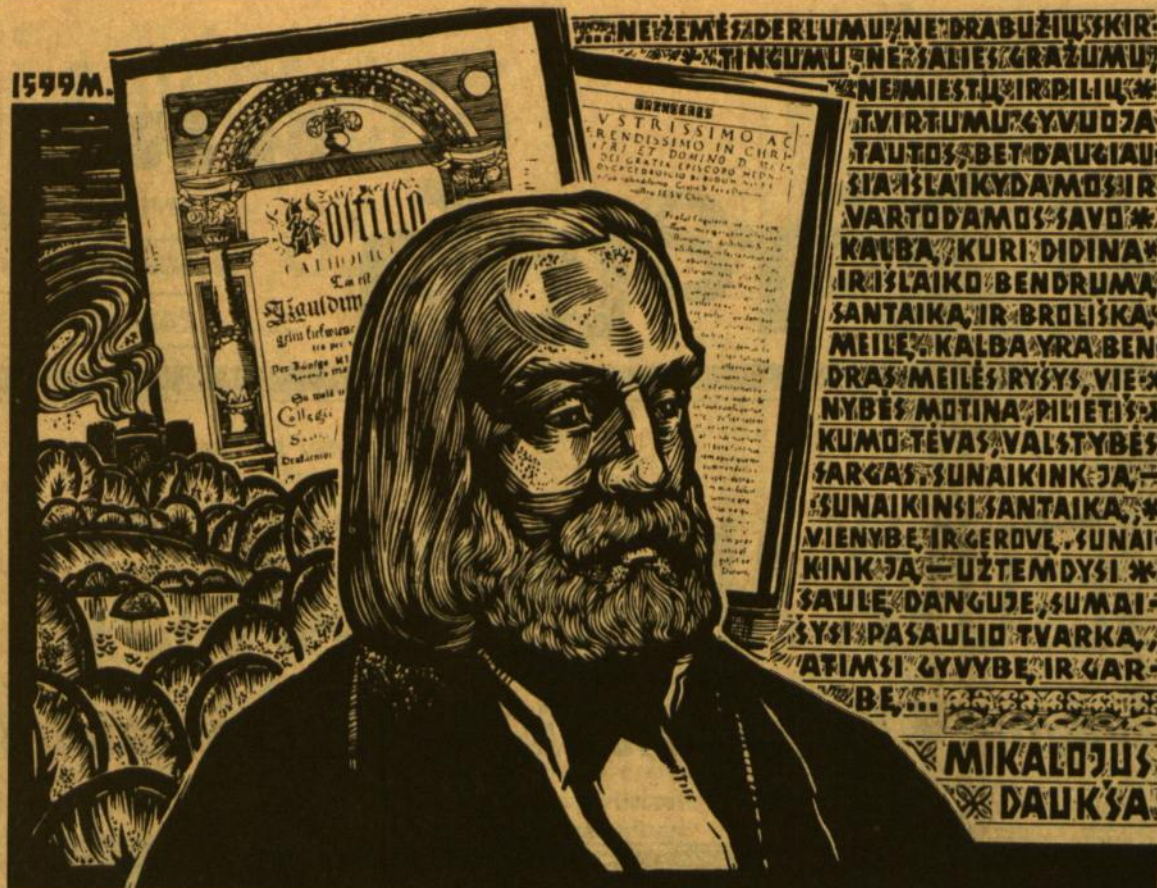
Ten, toj laimingoj žemėj bočių mišų,
Kot buvom ponais ir gudy, ir prūsų,
Viežlyba, skaitai, kaip rožė ir rūta,
Kunigaikštienė gyveno Biruta.

19 a. pradžios Vilniaus universiteto auklėtinis Simanas Stanevičius parašė 6 pasakėčias, kurios ir šiandien nėra nustosios savo vertės. Ar nebeatsimenam „Arklio ir meškos“?

Kur Nevėžis pro Raudonąjį Dvarą
Gryną vandenį savo į Nemuną varo,
Tenai, kad vasarvaidžių saulelė tekėjo,
Juokėsi kalnai, ir vilnys kaip auksas žibėjo.

Ar neatsimenam „Aitvarų“, kur kaimynai įskundė darbštų ūkininką, kad jis turįs aitvarą, o atėjusiam urėdui parodo savo aitvarus — darbo įrankius.

19 a. pradžios Vilniaus universiteto auklėtiniai yra ir du istorikai, Lietuvos istoriją rašę ir išleidę lietuviškai: tai Daukantas su savo keturiomis istorinėmis knygomis ir Valančius su „Žemaičių vyskupyste“. Valančius gi ir pirmasis mūsų beletristas, Va-

Rimantas Sakala

Mikalojus Dauka († 1613), vienas lietuviškosios rašijos pradininkų, autorius pirmųjų lietuviškų knygų, spausdintų Vilniuje.

lančius — antrasis Merkelis Giedraitis. Jei 16 amžiuje nebūtų buvęs Žemaitijos vyskupas energingas Merkelis Giedraitis, greičiausiai Lietuva būtų tapusi protestantišku kraštu. Su knyga jis ėmė katalikus šviesti. Jei 19 amžiuje Žemaičių vyskupijos nebūtų valdęs vyskupas Motiejus Valančius, kuris pirmasis pasipriešino prieš 1864 m. įvestą spaudos draudimą ir rusiškam raidėm knygų lietuviams kišimą, kas žino, ar Lietuva šiandien nebūtų buvusi pravoslaviška, ar neturėtų savo raštui tos pačios gražios, tikriausiai nebūtume turėję ir nepriklausomos Lietuvos, tuo labiau dabartinės tarybinės. Valančius — 19 a. pradžios Vil-

niaus universiteto auklėtinis, o jo įtaka, matom, siekia net ir šią dieną.

Vilniaus universitetas buvo uždarytas po pirmojo sukilimo 1832 m. Teologijos ir medicinos fakultetai buvo uždaryti 1842 m. Medicinos fakultetas buvo pertvarkytas į Kijevą, o Teologijos į Petrapilį ir pavadintas Petrapilio Dvasinė akademija. Šią akademiją bolševikai uždarė 1917 m., o tai iš tikrųjų to paties Vilniaus universiteto tęsinys. Dvasinė akademija Lietuvai davė taipgi labai daug mokytojų kunigų, vyskupų, rašytojų, sulaukusių jau ir nepriklausomos Lietuvos.

Abudu šie universitetai — ir Karaliaučiaus, ir Vilniaus — ly-

giai mums nepamirštini ir šiandien. Tiesą iš jų dabar gyvuoja tik Vilniaus universitetas, ir jame mokslinasi lietuviškasis jaunimas, nors ir prievartaujamas naujosios sovietinės ideologijos. Karaliaučiaus universitetas rusų jau visai palaidotas, kaip jie buvo 19 amž. pabaigoje ir Vilniaus universitete. Tačiau lietuvių tautos atmintyje ir ateities viltį jie abudu yra gyvi ir nemirtingi.

Tiesą, rusų — bolševikų okupacinė valdžia Kaliningradu pavadintame Karaliaučiuje 1967 metais atidarė grynai rusišką universitetą, kurio tačiau jokiais siūlais su senuoju Karaliaučiaus universitetu surišti jau nebegalima.

Lietuvos šauksmas „Kronikoje“

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA. Penktas tomas. Pogrindžio leidinys. Nr. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39. 1978 - 1979. Išleido Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikoms leisti sąjunga. Library of Congress Catalog Card Number 78-62412. Viršelis ir iliustracijos seselės Mercedes. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė, Chicago, Illinois, 1979 m., tiražas — 5000. Kaina — 5 dol., minkštai viršeliu, 7 dol. kietais viršeliais, leidinys 556 psl., gaunamas ir „Drauge“.

★

Pavergtoji Lietuva, kuriai atimtas laisvas žodis spaudoje, radijuje, televizijoje, rado galingą priemonę savo šauksmą perduoti pasauliui pogrindžio leidiniais. Jų yra įvairių ir svarbių, kaip pvz. „Aušra“. Tačiau ypatingą vaidmenį atlieka gausiausia laidomis ir pereinamaisiais faktais „Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronika“, kuri dabar jau pasiekia visus kontinentus. Jos laidas lietuvių, anglų, ispanų ir prancūzų kalbomis ryžosi parūpinti Chicagoje įsteigusi Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronikoms leisti sąjunga, vadovaujama kun. Kazimiero Kuzminko. Atskiromis knygelėmis naujai pasirodžiusius „Kronikos“ numerius anglų kalbos vertime pasiskubina išleisti kun. Kazimieras Pugevičius su Kunigu Vienybės talka, o italų kalba ją skleidžia prel. V. Mincevičius.

Kovo mėnesio antrojo pusėj (nors su 1979 m. data) pasirodė šis penktasis „Kronikos“ tomas lietuvių kalba. Jo leidimas buvo tiek rūpestingai organizuotas, kad apėmė visas iki to laiko Vakarų pasaulį pasiekusias „Kronikas“, įskaitant ir pačią paskutinę — 39-tą. Visas stambus 556 psl. leidinys dedikuotas Lietuvos universiteto 400 metų sukakčiai pami-

JUOZAS PRUNSKIS

nėti. Dedikacija iškilmingai pažymėta antrame tituliname viršelyje, įrėminta į klasiškų ano laiko ornamentų rėmus, o tuoju po to duodama išsami, suglaustai prof. P. Rabikausko paruošta Vilniaus universiteto istorinė apžvalga.

Leidinyje apima „Kronikas“, išėjusias 1978 — 1979 metais, bet kai kurie jose pateikiami faktai užgriebia ir ankstybesnius metus. Čia užtikiname gausias žinias apie teismus ir kalinimus Lapienio, Matulionio, Pranskūnaitės, Petkaus ir kitų. Daug faktų apie spaudą ir persekiojimus mokyklose, duodami laisčiai iš gulago, aprašomos kratos

Pijus Brazauskas

Kristaus maldą prieš kančią. Dail. kun. Pijus Brazauskas. Šiemet suelna 75 amžiaus ir 50 metų kunigystės. Tapybą studijavo 1932-1936 m. Kauno meno mokykloje. 1949 m. atvykęs į Jungtines Amerikos Valstybes, apsigyveno tolimose Amerikos vakaruose. I dabar pastoracinį darbą jis dirba Oregono valstijoje. Gyvendamas toli nuo didžiųjų lietuviškų kolonijų, sukaityvinkas mažiau turėjo progų tiesiogiai dalyvauti čionykštame lietuvių gyvenime, retai rodėsi ir jų dailės parodose. Tačiau tapybos niekada nebuvo užmetęs, reikšdamasis savo aplinkos galimybe.

pasišventimu, drąsumu, nepalaužiamu idealizmu. Perteikiama vaizdžiai faktų, dokumentine faktų kalba, be nereikalingų įtarpų, branginant kiekvieną eilutę ir stengiantis ją panaudoti suglaustai informacijai, ne kokiām sentimentaliam tuščiažodžiavimui.

Ši kronika turi istorinės, išliekamos reikšmės, kaip dokumentinis šaltinis. Bet tai kartu ir pavertusių pagalbos šauksmas, perteikiant okupantų priespaudos veiksmus istorijos ir pasaulio viešosios opinijos įsismui.

„Kronikos“ išleidimas rūpestingai paruoštas. Pridėtos antraštelės, įdedant jas į skliaustelius ir tuo pažymint, kad tai ne originalo tekstas, o leidėjų — redakcijos orientacinis nurodymas skaitytojui lengviau susivokti. Reikiama medžiaga susirasti padeda ne tik duodamas turinys, bet ir alfabetinis sąrašas asmenų ir vietovių kur persekiojimas ir pasipriešinimas labiausiai pasireiškia. Duodamas ir santrumpų pavadinimų žodynėlis, kad Lietuvos dabar vartojamų pirmųjų raidžių samplaka vakariečiui skaitytojui pasakytų visą pavadinimą.

Leidinį labai pagyvena ses. Mercedes iliustracijos prieš kiekvieną kronikos numerį Vilniaus universiteto rūmų motyvais.

Tokia stambi penkių su puse šimto puslapių knyga palyginant visai nebrangi — 5 dol., kai net didieji tiražais amerikiečių leidžiamos knygos dvigubai brangesnės. Čia daug nulėmė mecenatai, kurių atvaizdai ir sąrašas užima net 5 puslapius. Čia aptinkami net tūkstantininkai, kaip Romė Tijiūnelienė ir jos sūnus Vytautas, Juozas Kačiauskas, kun. K. Gulbinas ir Vokietijos lietuviai, Stasys ir Jadvyga Maziliauskai, Irena Sekmakiene, Australijos Lietuvių katalikų federacija, o jau šimtinių — pora puslapių vien pavardžių. Pasigėrėtinai lietuviškas idealizmas bei paverstos tėvynės herojų supratimas ir įvertinimas.

„Kronikų“ tekstai būna skaitomi mokyklose, stovyklose, bažnyčiose. Tai dabarties lietuvių tautos martirologija, kuri turi švytėti kiekvieno lietuvių knygynelyje.

Nauji leidiniai

● LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA. Penktas tomas. Pogrindžio leidinys. 1978-1979 m., Nr. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39. Išleido Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikoms leisti sąjunga. Kongreso bibliotekos katalogo numeris 78-62412. Viršelis ir iliustracijos — seselės Mercedes. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė Chicagoje, 1979 m. Tiražas — 5000 egz. Kaina — 5 dol. minkštai viršeliu, 7 dol. kietais viršeliais. Leidinys 556 psl.

Iš visų penkių tomy pastarasis yra iškirtinis dar ir tuo, kad leidėjų dedikuotas Lietuvos Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai paminėti. Šiai temai pašvęstas visas leidinio meninis apipavidalinimas, tiek viršelio, tiek puslapių piešiniuose vaizduojant Vilniaus universiteto ir paties miesto architektūrinės detales, o taipgi prie kiekvieno „Kronikos“ numerio pradžios prigludžiant universiteto antspaudo ir rektoriaus skeptro vinjetę. Visos knygos pradžioje dar pridėtas Pauliaus Rabikausko, S.J., labai tiksliai kondensuotas įvadas „Vilniaus universitetui 400 metų“.

Lietuvių ir svetimomis kalbomis „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ leidimas šiuo metu yra vienas iš didžiausių ir reikšmingiausių darbų, vykdomų Išeivijoje.

Eglė Juodvalkė, Išeivijos jaunosios poeto kartos atstovė, eilėraščių rinkinio „Jei tu paliesi mane“ autorė. Šiuo metu yra paruošusi spaudai naują savo poezijos knygą. I šių metų Poetijos dienas Chicagoje poetė yra atskridusi iš Muncheno (Vokietijos) ir šiandien Poetijos dienų gyvųjų poeto recitalyje Jaunimo centro kavinėje 8 val. vak. skaitys savo naujausią kūrybą.

Eglė Juodvalkė

tavo kūnė aksomas ir silkas
neglosto mano paširpusios odos
nešildo virpančių sąnarių
nebežavi delnais uždengtų akių

tavo plauštas nuslysta
stingstančiais mano pečiais
akmenėjančių liemeniu

jos alkanu paukščiu
lesa paskutinius trupinius
iš iškiliusios mano krūtinės

pro mirstančius tavo pirštus
smeliu byra mano kūnas
vandeniu teka tavo blakstienom
karčia lūpų kreivė
bejėgių rankų riešais

ant sudužusios saulės šukių

● METMENYS, 1980 m. Nr. 39.

Kūryba ir analizė. Leidžia: A. M. and M. Publications. Redaguoja Vytautas Kavolis, Dickinson College, Carlisle, Pennsylvania. Administruoja M. Paškevičienė, 3308 W. 62nd Pl., Chicago, IL 60629. Šio numerio kaint — 3 dol., keturių numerių prenumerata — 10 dol. Kanadoj ir kitur užsienu — 12 dol., garbės prenumerata — 15 dol. Žurnalas spausdinamas M. Morkūno spaustuveje, Chicagoje.

Naujas žurnalo numeris pradedams Tomo Venclavos eilėraščių pluoštu. Spausdinama mūsųose gana naujai svarstoma kultūrinė, etninė ir antropologinė Alfonso Lingio tema, antraštėje ją pavadinant „Rangda“. Dana Vasiliausienė skaido tematinis Liūnės Sutemos poezijos komentarus straipsnyje „Raganauju“. Živilės Bilaišytės poezijos puslapiuose randame du jos eilėraščių ciklus: „Etiudas“ ir „Balsai, tyla ir žodžiai“. Vinco Trumpos svarstymai pavadinti „Laisvės našta“,

Arba laisvės ir laimės sindromas“. Ilona Gražytė-Maziliauskienė užgriebia Lietuvoje rašančio bėletristo kūrybą straipsnyje „Romualdas Lankauskas — žmogus ir laikas“. Tiesiog pro ašaras skaitytoja savo linksmumu paguoda Antano Gustaičio satyrinių eilėraščių glėbys. Pati ilgiausia ir bene svarbiausia šio numerio publikacija yra Vinco Maciūno parengtos Vinco Krėvės laisvės ištraukos iš 1944 — 1954 metų laikotarpio. Apie M. K. Ciurlionio pirmąją tapytą fugą rašo Genovaitė Kazokienė.

Apžvalginėje žurnalo dalyje konservatyvaus rusiškojo nacionalizmo klausimu pasisako Tomas Venclava, A. Štromas, Kazys Almenas ir V. Trumpa. Liedamas dabarties filosofija, apie hermeneutinę kontroversiją rašo Algis Mickūnas. Australijoje mirusį dailininką Henriką Šalkauską prisimena Jurgis Janavičius. Naują Juozo Baltušio romaną „Sakmė apie Juozą“ recenzuoja B. Ciplijauskaitė. K. Ambrasas Šasnavaus studiją „Vertimo mokslas“ aptaria Violeta Kelertienė. Artūras Hermannas žvelgia — į dabartinės Lietuvos moterį statistikoje ir prozoje. Informuojama apie dr. Marijos Gimbutienės suorganizuotą ir jos vadovaujamą mokslininkų suvažiavimą, svarstiusį Europos kultūros transformaciją tarp 4500 ir 2500 m. pr. Kristų. Duodamas V. Sruogienės pastabas prie V. Trumpos straipsnio „Drama istorijoje ir istorinė drama“.

Žurnalas iliustruotas dailininkų M. K. Ciurlionio, Elenos Kelpaitės, Viktoro Simankevičiaus, Henriko Šalkausko ir V. O. Virkau darbais.

Šiurpo ir ryžto metai

PR. VISVYDAS

R. Spalis, **SIRDIS IŠ GRANITO**. Romanas. Išleido "Vilties" draugijos leidykla Clevelande 1979 m. Tiražas 1000 egz. Leidinis 380 psl., kaina — 10 dol., gaunamas ir "Drauge".

Tęsdamas „vienos kartos istorijos ciklą“, Romualdas Spalis surentė romaną, kurio pavadinimas „Sirdis iš granito“ fiziologiškai yra neįmanomas.

Jei kas gyvenime ar literatūroje elgiasi kietaširdiškai, be abejo, elgiasi nežmoniškai, nes širdis nuo senų senovės yra minkštas, jautrus organas. G. R. Spalio knygos herojus Jonas Vaitas (pasižymėjęs MGB kapitonas), kurio širdimį puošia antraštė, nėra joks granitas. Anaipol. Jis yra meilės kankinys, jau seniai dievinas Nijolę Valaitę, taurią Lietuvos dukrą. Šioji kratosi Vaito meilės, nes įtaria, kad dėl jo manipuliacijų jos tėvai atsidūrė Sibire. Vaitas bando išpirkti kaltę. Visai padeda Nijolė. Netgi slapta ji jos butą nugabena sunkiai sužeistą partizaną Alėjūną. Nijolė myli Alėjūną. Globoja. Slaugo. Vaitui žinant! Skaitytas tik stebisi to saugumiečio didžiuliu išsimu. Ar surastum pasaulyje kitą tokį vyrą, kuris savo meilės varžovą trauktų iš mirties nagi, kad tik jo numylėtoji būtų laiminga? Vargu.

R. Spalis, begarbitindamas lietuvių emigristo širdį, mano manymu, įkliuvo į žmogiškos meilės liūną. Kietaširdis Vaitas tokiu būdu išėjo iš skystai minkštos, ir nesavanaudiškas, ir gerokai tragiškas. Juk jis Alėjūno ir Nijolės labai paukojo savo karjera.

Kuo Vaitas patiesina savo kolaravimą su bolševikais? Iš nūdienės perspektyvos žiūrint, verta atkreipti dėmesį į jo mintis, sakomas Nijolės romano pabaigoje, apie partizanų beviltišką pasipriešinimą. „Nebūk akla, nesitiek karo, aš žinau, jo nebus. Tiesą sakant, miško broliai visi pasmerkti tik vieno. Negyvi didvyriai šiai tautai mažiau naudingi, negu piliečiai. Jie bent lietuviškai kalbės, rašys ir gal galvos. Alėjūnas siurbietis bus šimtą kartų naudingesnis negu negyvas didvyris“.

Nijolės tasyk nebuvo nei laiko, nei noro polemizuoti su Vaitu. Tuo momentu reikėjo gelbėti Alėjūną, vėl atsidūrusį ties pražūties anga. Tačiau romano sužestas, daugeliu atvejų paimtas iš gyvenimo tikrovės, rodytė rodo, kad joks partizanas be reikalo nesiruošė tapti negyvu didvyriu. Į mūškus buvo einama ne mirti, bet ryžtingai ir naudingai kovoti su išbrovusiais rusais ir jų bendrininkais. Reikėjo kaip nors gintis nuo nepakenčiamos sovietizacijos.

R. Spalio aprašyti kovotojai ir sesės ryšininės yra taurūs, patriotiškai žmonės. Tikėti ir viltis bergalė juos skatina Lietuvos nepriklausomybės ir laisvės idealai. Partizanai teisėtai gina savo krašto žemdirbius nuo sovietinio smurto, nuo slegiančių pylavų; užkerta nubužinimo ar ūkio nušalinimo veiksmus; vaduoja įkaimtuosius, naikina tremėjų pasmerktųjų sąrašus; sprendžia spąstus enkavedistų pajėgoms. Visa tai tuomet lengvino tautos kančias. Dvasiškai seriant, kovotojų krauju tapo sudrėkinta lietuvių ateities egzistencija. Sutvirtėjo didvyriškumo epas. Tų dalykų šiandien jau negali nutylėti net okupuotos Lietuvos rašytojai, nors dar vis, pagal partijos nuorodas, privalo niekinti garbingą partizanų atminimą.

Mums, per tiek metų pažinus Vakarų pasaulio lepiškumą, ir pragmatišką nenorą padėti pavertiesiems, didžiai naivus atrodo pokario miškinis tikėjimas iš

Vakarų ateisiančia pagalba. Vis labiau gniauziami stiprėjančio okupanto, jie laukė laukė Vakarų—Rytų konflikto. Gavino save kiekviena žinute. Guodėsi, kad vakariečiai niekad Rytų Europos neatiduos rusams.

Žinoma, ne visi taip tikėjo. Ne visi guodėsi. Štai legendinis partizanų vadas Vėjas (Sereika) blaiviausiai suvokia beviltiškumą, bet drauge būtinai kovos būklę. Jo mylima žmona Irena yra pasitraukusi į Vakarus. Sereikos supratimu, bolševikai yra į Lietuvą atnešę pragarą. „Aš pragarą, o iš pragaros maldos nekyla į dangų, kitaip seniai jos būtų išskausytos“. Šitoks pesimizmas, kad ir giliai įsimkęs į Sereikos liūdinčią sielą, nė kiek nesumenkina jo karvedybos, nes krūtinėje liepsnoja įsitikinimas — tik kovojanti tauta išlaiko savo gyvytį. Budrus, atsargus, pramatus pavojų, nepasitikiš net savo šešėliu. Sereika išnaudoja visas galimybes traukinti priešiną. Žinodamas, kad klasta yra stipriausias NKVD ginklas, jis atsilygina tuo pačiu. Romane vaizdingai, su kariūnišku kruopštumu ir patosu aprašoma, kaip į Vėją vadovaujamų partizanų spąstus sulenda dvylika enkavedistų automašinų. R. Spalis sugėba smagiai aprašyti kautynes. Reikia pažymėti, kad vienas iš jautriausių knygos epizodų yra ryšininės mokytojos Rūtos naktinis 40 kilometrų žygis į partizanų būstinę. Ten ji slaugo sužeistuosius. Po to vėl skuba atgal, kad iš ryto būtų mokykloje.

Kas yra skaites ankstyvesnis R. Spalio romanus, prisimins narsu Antaną Alėjūną (Algirdą Bruzga, Moze, Silą). Šioje knygoje Alėjūnui tenka pagrindinis vaidmuo. Jis palaiko ryšį tarp Vilniuje operuojančio partizanų centro ir provincijos kovotojų Utenos-Zarasų-Panevėžio kampe. Paslaptimi apgaubta Alėjūno veikla lydi nuolatiniai pavojai. Jų pirmame puslapyje stebimės jo žvarbiu pergyvenimu, atgaunant sąmonę po sužiedimo. Autorius šitokias būsenas kartais aprašo su išimtinai žvargia poetika. Čia žodžiai krenta kaip kardo kirčiai. „Ujamo, mirtinan pavojun patekusio žvėries instinktas nutildė aimaną. Pro sukąstus dantis, pro sučiuptą burną neprasisveržė joks garsas, nekrustelėjo mažiausias raumuo...“

Negalima nepaminėti į gana grubiai nudožto Vlado Karalajūno, lietuvių kilmės apsimetusio ruso, specialios žvalgybos kapitono. Šis suktas tamsiasielis galantais veikia voro principu. Į savo užmačių tinklą yra pasišovęs įtraukti Nijolę. Tai pramato Vaitas, nors nieko negali padaryti. Pačiu kritišku laiku Nijolė stoja ginti Alėjūną. Niekas Karalajūnis susilaukia atpildo.

Romano dialogai sausi, kaip parakas. Veikėjų samprotavimuose daug laikraštinio peno. Šnekama be gyvenimiškos drėgmės, be humoro, be sūrus išsireiškimo. Žmonių santykiuose nėra tampa priuologinių sankabų. Vienok R. Spalio proza skaitoma lengvai. Gražbylystei čia ne vieta. Herojai savo mintimis ir savo veikla uoliausiai paantrina autorių įsitikinimus ar abejones. Per juos autorius išreiškia save.

Negyveno R. Spalis pokario Lietuvoje (o gal?), bet jo užrausta atmosfera maždaug prilygsta anuometinei siurrealistinei nykumai, sklindinai šiurpo ir kasdienės įtampos. Tada gyvenimą slėgė ligotos nespaitikėjimas (iš rusų imperijos atgabenta savybė). Prie nespaitikėjimo šliejosi ekscentriškas atsargumas. Dar pridėkime baimę. Niekšiskumą. Sukčiavi-

Rašytojas Romualdas Spalis (Giedraitis) viešnagės metu Chicagoje kalba jam ir jo kūrėbai surengtoje popietėje 1973 m. balandžio 15 d. Rašytojas buvo gimęs 1915 m. Po Antro pasaulinio karo apsigyveno Anglijoje ir ten gyveno iki savo mirties. Mirė Hamburge, Vokietijoje, nuvežtas ten gydytis, a. m. gegužės 14 d. Kaip rašytojas reikšė išsilvijos beletistikoje. Rašė noveles ir romanus. Buvo vienas iš labiausiai skaitomų mūsų rašytojų. Skaitytos ypač patraukė knyga „Gatvės berniuko nuotykių“ (1952). Šios knygos veikėjų toll-masius keliu autorius pasiekė vėlesnėse savo knygose, tuo būdu sukurdamas visą romanų seriją, galima sakyti, visos kartos gyvenimo knygą. Pati naujausioji šio užmojo knyga ir buvo čia recenzuojamoji. Jau bėtruko tik viso romano ciklo finalo, pačios paskutiniosios knygos, kurią autorius rašė. Ar pa-balgė pirmiau, negu ji praeidė mirtis? Nuotr. A. Plaušinska

ma. Melą. Nepritekčių. Taip ir susidaro šiurpi kakafonija. Jos sprangiais kasniais maitinasi romano veikėjai. Nenuostabu, kad slogus liūdesys yra dažnas svečias. Antai Nijolė, užuot eįsiu pletu, trumpam užsuka į bažnyčią, kur mintimis sugrįžta į vaikystę, į šiltą ir laimingą tėvų lizdą. „Kas tada galėjo išpranę šauti, kad viskas bus išardyta, kad jos tėvukai lyg gyvuliai užkaltuose vagonuose bus vežami į ledynus, paversti naujų čingischanų, tamerlanų vergus, o tiems žvėrimis laisvųjų tautų vada paduoda savo ir spaudžia jų kruvinas rankas. Ak, kaip visi

suniekėjo...“ Nijolės pagiežingoje godoje skamba daugelio lietuvių jausena. Mūsų amžiaus dodekafoniniame koncerte ji turį nuožmią prasmę, kaip ir Vaito polinkis bet kuria kaina išverti iki palankesnės situacijos, ar Sereikos pesimizmu atmiešta blaivi neapykanta pragarą atnešusiems bolševikams, ar pagaliau Alėjūno ne žodžiais, o žygdarbiais nuklota veikla. Autorius yra numatęs „vienos kartos istorijos ciklą“ užsklęsti dar vienu tomu. Lauksime. Sibiras, pabėgėlių stovyklos, užjūriai, okupuota Lietuva — tai neužglaščios temos.

Komunikacijos satelitai

ANTANAS DUNDZILA

Plačiai skaitomą „Business Week“ 1980 vasario 18 d. laida aprašė vis didėjančią susidomėjimą satelitais, skirtiems komunikacijai radio bangomis. Šie satelitai yra žmogaus pagaminti ir raketomis į erdvę iškelti mėnu-liukai, dabar jau naudojami komerciniu mastu. Savaimė suprantama, kad visa „Business Week“ straipsnio apimtis buvo pritaikyta prekybos bei pramonės dėmesiu. Cituoti milijoniniai užsakymai, šioje srityje besireiškiančios firmos, rašyta apie vis labiau plintantį šios komunikacijos priemonės naudojimą ir t. t. Šalia šių žinių, kurios yra savaime įdomios ir kartais net stebinančios, buvo paskelbta ir tokių duomenų, kuriais aiškinama to plitimo motyvai. Visa tai sudėjęs su elementaria erdvių technologijos nuovoka ir beveik visur užiančiu komunikacijos alkiu ar džiaugsmu, pasidaro aišku, kad žmonijai atsiveria nauja ryšių palaikymo, žinių perdavimo, komunikacijos era.

Zvilgsnį į šią naują pradžią kime su trumpa istorine perspektyva. Komunikacijos ryšiai elektromagnetinėmis arba vadinamomis radio bangomis paplito po italo Marconi'o (1874-1937) išradimo, padaryto šio šimtmečio an-

jant troposferos veidrodinio spindėjimo principą, ir niekas nesvajojė apie pvz. platesnį telefonų tinklą sunkiai prieinamose vietose — džiunglėse, dykumose ar pan. Toliau atstūmų susižinojimas buvo brangokas.

1957-58 m. prasidėjusi erdvių era kai kurias šio tolinojo susižinojimo kliūtis pašalino ar bent sumažino. Jau 1963 m. JAV Kongreso išleistu įstatymu buvo įkurta akcinė bendrovė, Communications Satellite Corp., sutrumpintai vadinama COMSAT, kuri radijo ryšių palaikymui į erdvę pradėjo kelti komunikacijos satelitus ir įvairioms privačioms, civilinėms komunikacijų bendrovėms nuomoti satelituose įtaisytus radijo kanalus. Tuo būdu pvz. JAV rytiniame pakraštyje pastatyta radijo stotis paprasčiausiai viską transliuoja aukštyne į satelitą, o satelitas priimtą informaciją persiunčia Europos vakaruose esančiam priimtuvui.

Ši siuntimo satelitan — persiuntimo žemės sistema dar yra įdomi tuo, kad ji paremta vadinamų sinchroninių satelitų technika. Sinchroninis satelitas yra toks į erdvę paleistas prietaisas, kurio greitis orbitoje sutampa su žemės rutulio sukimosi greičiu ir tuo būdu, žiūrint nuo žemės aukštyne, atrodo, kad jis visai nejudą, kad stovi ar kabo vietoje. Tokios orbitos aukštis yra maždaug 22,500 mylių virš žemės paviršiaus. Kontrapavyzdžiui galime prisiminti prieš 10—20 metų visų su dideliu susidomėjimu išgyventus ir sėkmingai JAV astronautų skridimus orbitose, maždaug 100 mylių aukštyje; žemesnių orbitų aukštyje jie planetą apskridavo kas 80—90 minučių. Taigi sinchroniniai satelitai komunikacijai yra naudingi todėl kad jie visada „kabo“ vienoje vietoje, jie yra nuo maždaug trečdalis planetos visada „matomi“: jų reikia mažesniu skaičium, negu reikėtų žemiau lakančių satelitų.

Pačioje erdvių eros pradžioje tokie komunikacijos satelitai buvo naudojami krašto gynybos, laivų bei lėktuvų navigacijos ar mokslinių tyrinėjimų tikslams. COMSAT bendrovė šią technologiją atvedė prie privačios iniciatyvos ir privataus naudojimo durų. Čia tarptautiniam bendradarbiavimui plėsti bei užtikrinti dar buvo įkurta Intelstat organizacija, kuriai šiuo metu priklauso daugiau kaip 100 valstybių. Kadangi šiai technologijai reikia ir kompiuterių (o kas šiais laikais apsieina be jų?), JAV-se turime veikiančią Satellite Business Systems Corp., (-SBS), kurią kontroliuoja International Business Machines (-žymioji IBM), Aetna Life and Casualty (turtiną draudimo bendrovė) ir COMSAT.

Iki šiol, be JAV ir SSSR, satelitai buvo naudojami daugiausia tarpvalstybinei ir tarpkontinentinei komunikacijai. Atseit krašto vidaus reikalams šią technologiją buvo plačiau pasitelkę tik JAV ir SSSR. Paskutiniu metu ši padėtis greitai kinta: čia ir yra tas labai įdomus, pats naujausias, „Business Week“ žurnale akcentuotas faktas! Kanada ir Indonezija jau turi nuosavus komunikacijos satelitus, kurių reikšmę padiktavo abiejų kraštų vidaus geografija. Kanadai atrodė per brangų bandyti tiesti telefonų laidus jos platiose, sunkiai prieinamose, retai apgyvendintose šiaurinėse teritorijose, Indonezijai gi reikėjo tampa-resnių ryšių jos 6,000 salų bei salėlių šeimoje, kurios sudaro valstybės teritoriją!

Raudonoji Kinija jau 1972 m. išskėlė kelis komunikacijos satelitus, visų pirma kariniams tikslams, bet kartais naudojamus ir civiliniams reikalams. Dabar eina kalba apie satelito pirkimą iš JAV-ųjų specialiai žvieto reikalams.

Vadinamas tautinių satelitų įkarštis yra sudominęs Indiją, Saudi Arabiją ir Australiją. Indi-

Poetė Vitalija Bogutaitė, autorė trijų eilėraščių rinkinių: „Vaidrodis jūros dugne“ (1960), „Lietus ir laikas“ (1969), „Po vasaros“ (1975). Šiandien savo kūrybą skaito Poezijos dienų Chicagoje gyvųjų autorių kūrybos vakare Jaunimo centro kavinėje 8 val. vak.

Vitalija Bogutaitė

MANO ŽEMĖ

Nusibrėžiau ratą kreira, ir tai bus mano žemė: neperžengiama, neišmatuojama, nepasiekiamą.

Išėjau nelydima. Sugrįžau nekviečiama. Ne su visam parėjau — tik su visam negrįšiu.

Renku pabirusias dienas. Varstau, kaip vynuogės, ant smilgos, kad vienatvė, pridėjus prie lūpų, žodžiai neišsprūstų —

Išdeginta žemė. Išdegus erdvė. Tik laikas sugeria ašaras. Ir vidurnaktį, išbrinkę lietuje, atsiskleidžia mano veidai nepažįstami, svetimi.

Išdeginto žemė, išdeginto erdvė protėviui ariai laukus, kad jauti užderėtų. Kad duonelė prinoktų.

Nusibrėžiau ratą, ir tai yra mano žemė. Renku pabirusias dienas. Džiūvinu, lyg uogas. Nors lyja jau keturiasdešimt dienų ir naktų —

renku dienas ir tiesiu keliu nuo vienos pusės į kitą — Aparti laukai. Užderėję jauti laukia pjūties —

Ne su visam, motule, ne su visam, širdele, sudrėkus žemėlė praviro: laukai aparti, rugiai nupjauti, duonelė rupi.

(Iš rinkinio „Po vasaros“)

jos pirmasis satelitas bus iškel-tas 1981 m., po jo seks dar vienas, abu amerikiečių pastatyti. Kaina už šią porą: 125 milijonai dolerių. Australija tikisi turėti du satelitus 1984, jie kainuos 200 milijonų dol.; kiek vėliau jai dar reikės trečio. S. Arabija planuoja finansuoti satelitų sistemą, kuri aptarnautų islamo kraštus.

Brazilija ir Argentina kalba apie bendrą satelitų sistemą, o skandinavų kraštai taip pat ši reikala rimtai ir bendrai svarsto. Net anksčiau negirdėta, mažytė Lesoto valstybė, P. Afrikos respublikos iš visų pusių apsupta, galvoja apie nuosavą komunikacijos satelitą, kad apsaugotų savo ryšių nepriklausomybę nuo nepageidaujamos ir gal nedraugiškos kaimyno įtakos! Visos šios valstybės sutinka su Kanados nuostatymu įsitaistyti nuosavus komunikacijos satelitus. „Nuosava komunikacijos sistema yra tapusi valstybinio gyvenimo būtinybe“, teigia Kanados pareigūnai.

Is tikrujų, komunikacijos satelitais šiandien mes visi naudojame, dažnai ir tą faktą neatkreipdami didesnio dėmesio. Pvz. Chicago WGN televizijos stotis, 9-tas kanalas, skelbiąsi, kad jo žiniokas surenkamas satelitų pagalba. „Wall Street Journal“, kas-

dien spausdinamas laikraštis New Yorke, Chicagoje, Denveryje ir JAV vakariniame pakraštyje irgi skelbiąsi, kad ištisia dien-raščio laida, paruošta spaudai, yra persiunčiama į spausdinimo vietoves satelitų pagalba... RCA American Communications Inc., 1979 m. pradžioje komunikacijos satelitą erdvėje, jau pasirašė sutartį nuomotis 11 kanalų kitame satelite, kurio savininkai yra RCA konkurentė, AT ir T bendrovė. Nuomos kaina, kaip skelbiama, bus 70,000 dol. už kanalą per mėnesį. Kadangi prarastas satelitas buvo apdraustas, tai draudimo įmonės turės savininkai sumokėti apie 63 milijonus dol. už tą nelaimę...

Tuoį pat prasidėjus erdvių erai, paaiškėjo, kad komunikacija bus pati svarbiausia, praktiškai nadingų naujovių sritis, kuria galėsime naudotis už tuos didžiulius investavimus erdvėje. Ši sritis šiandien jau yra komerciniai išnaudojama — eksploatuojama ir taikoma kasdieniniams reikalams. Tenka laukti tad naujų laimėjimų erdvių komunikacijoje ir su įdomumu klausiti: kokios bus sekančios erdvių tyrinėjimo — užkariavimo naujovės, pritaikytos eilinio žmogaus gerbuvui?

Visi darbai saviesiems

Dr. Juozui Girniui 65 metai

Dr. Juozui Girniui š. m. gegužės 25 d. suėjo 65 metai. Sukaktuvininkas žemės kelią pradėjo su deikiuose, mažame miestelyje, Daugailių vls., Utenos aps., taigi senajame sėlių krašte, kur žmonių kalboje dar užgirsti ir vieną kitą kiek neįprastą šiandieninei lietuvių kalbai žodį ar vietos vardo tarimą, sunkiai suprantamą kokią vandenvardį, pvz. Alaušas, Indrāja, Savaša, arba ir patys Sudeikiai, jau seną vietos vardą. Sudeikių apylinkės gausios kalvomis, ežerais, todėl žmonių pasakymu ten ežerai rankomis ar pirštais vienas su kitu susisiekiama, nes dažnai jie tarp kalvų išsiraizę ar susijungę klonuose mažais upokšniais. Taigi dr. Juozas Girnius užaugo labai gražioje apylinkėje. Ir tose apylinkėse birželio — liepos mėn. anksti rytais, keliaujant tik į vakarus, labai didelių giedrų metu, kartais gali pamatyti nuostabių gamtos reiškinių: šiaip miško pribręgtą ežerą ar jo dalį kažkaip vtršum miško pakilusi, nes saulės spinduliai krenta tam tikru kampu nuo labai ramaus ežero paviršiaus, lūžta ir sudaro kažkur pakibusio ežero vaizdą. Šis retas reiškinys ir gali būti mūsų krašto „keliaujančių, skraidančių“ ežerų pasakojimų pagrindas. Apalaimai, tų apylinkių sunkiai aprašomas grožis veikia žmonių nuotaikas, ir ten daina bei pasaka su padavimais dažnesnė apraška kaip kitose, ypač lygumų apylinkėse.

Sukaktuvininkas mokėsi su deikiuose, vėliau „Saulės“ (nuo 1929 m. jau suvalstybinioje) Utenos gimn. ir 1932 m. į baigęs pradėjo studijuoti Vytauto D. univ. Teologijos — Filosofijos fakulteto Filosofijos skyriuje, kur įsiai pasirinkęs grynąją filosofiją, ką 1936 m. baigė licenciatų laipsniu. Kas skatino Juozą Girnį iš šalies rinktis anuo metu nepelningą mokslo sritį, šiandien sunku pasakyti, bet netolių trijų kunigų ir visuomenės veikėjų filosofijos studijos Vak. Europoje prieš I pas. karą ir žmonių pasakojimai apie jų mokslą, galėjo netiesiogiai įtaigoti ir jauną Juozą Girnį. O tie trys kunigai ir filosofijos mokslo daktarai buvo: Juozapas Čepėnas (1880 — 1976), Mečišlovas Reinyas (1884 — 1953), vėliau Vilniaus arkivyskupas, ir Jonas Steponavičius (1880 — 1947).

Gavęs katalikų fondų, jų tarpe ir Lietuvos katalikų mokslo akademijos, paramos, išvyko pagilinti filosofijos studijų į Vakarų Europą. Taip 1937 m. jis studijavo Louvene, 1937 — 1938 Freiburge i. Br. pas Martyną Heideggerį ir dar Šarbonos universitete. 1939 — 40 m. turėjo atlikti karo prievolę ir iš jos buvo paleistas jau okupacijos metais. Kurį metų dirbo VDU Technikos fak. bibliotekoje, o vėliau — Kauno aklųjų institute mokytoju.

Laikinajai vyriausybei atkūrus Vytauto D. univ. Filosofijos fak., 1941 m. paskirtas vyr. asistentu, kur skaitė mokslo darbu metodiką, naujosios filosofijos ir kt. kursas. Ir tuo metu gal pirmą kartą Lietuvos gyvenime buvo nepaprastas susidomėjimas filosofijos klausimais. Jei nepr. Lietuvos metu tiek Teologijos — Filosofijos, tiek ir Humanitarinių m. fak. papildomai filosofijos kursų, išskyrus filosofijos įvadą, o kartais ir logiką, kaip privalomus, teklauydamas vos po kelis studentus, nes visi sakė: „Reikia žiūrėti praktiškai iš ko duona valgysi, o filosofija niekam duonos neduos; jei dėl pinigų stokos negali studijuoti medicinos ar

ANTANAS MAZIULIS

technikos, nepakliuvai ir į teisę, tai rinkis nors svetimas kalbas, o filosofija, — fui, tai tik tinginiam, kunigam ir ubagam“... Dabar kažkodėl buvo toks pirmas susidomėjimas filosofija ir humanistiniais mokslais net ir Kaune, kuris jau senokai „švietė“ Lietuvai grubiu materializmu ir visai jau šaipėsi iš idealisto žmogaus kaip ir savu laiku Rusijos visokia „kilnuomenė“: pasiekusi šiek tiek pinigų ir gerovės, bet neturinti nė kiek dvasinei kultūrai pomėgio, visai grynai miesčionija, visus dvasinius poreikius suvedanti tik į gerą valgią ir turtingą bufetą... Šiuo metu Kaune buvo lūžis. Filosofijos kursą ateidavo papildomai klausyti apščiail medikų, statybininkų ir technologų, kai kurie jų dalyvavo net ir J. Girniaus pratybose — seminaruose, pvz. Julius Kaupas.

Iš kitų tuo metu šalia privalomo filosofijos įvado visiems Filosofijos fak. studentams papildomai tiek dr. A. Maceinos apie R. M. Rilke ir kitus filosofams įdomius rašytojus, tiek ir grynai filosofinių J. Girniaus kursų klausė šie, dabar Vakaruose esą asmenys (mergaitės dažnai terašau jų mergaitinėmis pavardėmis, nes jų naujų pavardžių dažnai nežinau): Dalia Galauitytė — Kaupienė, Danutė Jesaitytė, Aldona Grajauskaitė-Aistienė, Alina Pajaujytė — Staknienė ir Danutė Pajaujytė, Birutė Šlepetytė-Vencukienė ir Aldona Šlepetytė-Janašienė, Nijolė ir Vida Bražėnaitės, Pajauta Januškevičiūtė, Eugenija Ramanauskaitė, Jūratė Bytautaitė, Rūnė Šilnigaitė, Čiurlytė, Genutė Kaupelytė (mirusi); Pranas Visvydas, Julius Kaupas, Vytautas Aušrotas, Vincas Natkevičius, Henrikas Nagys, Vincas Kazokas, Medardas Bavorskas ir kt. Atskiram naujosios filosofijos ar pan. seminar dalyvavo: Pr. Visvydas, Med. Bavorskas, J. Švedas, J. Kaupas, H. Nagys ir kt., rodos ar ne 14 studentų.

Iš jų kartą H. Nagys, matyti grįžęs iš seminaro, studentams ėmė įrodinėti, kad Fr. Nietzsche „Gott ist tot“ reiškia ne tiek „Dievo mirtį“ kiek išsako „žmogus, nesuradęs Dievo“.

Apie J. Girnį tada būrėsi ir jaunieji rašytojai, kuriems jau nebeužteko tik paprasto žodžio, o siekė literatūrai ir minties gelmenų. Bet visą tą naują kilusį domesį filosofija ir įtemptai nuodžiūjo jo darbą su jaunimu 1943 m. kovo mėn. staiga nutraukė vokiečių okupacinė valdžia: nakties metu uždare visas aukštąsias Lietuvos mokyklas, nes Lietuva

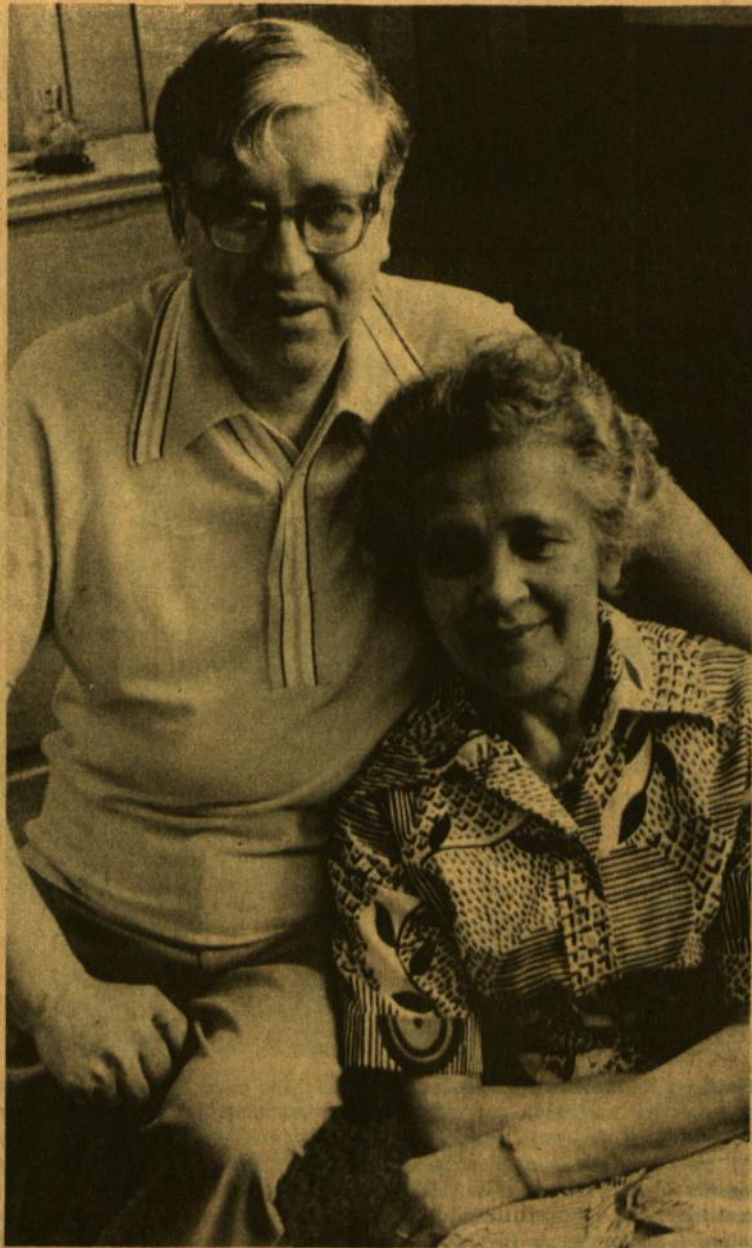
nepakluso ir nesudarė legionų..., nepakluso Hitleriui, kaip ir anksčiau Stalinui. Uždarius vokiečiams aukštąsias mokyklas, pradėjus itin sekti Kaune kai kuriuos lietuvių švietuosius dėl pagrindinio veiklos, J. Girnius pasitraukė į žmonos tėvų, iš kur, artėjant rusams 1944 m. vasarą, pasuko toliau į Vakarų ir tremtį.

Po karo Vokietijoje nuo 1946 m. dirbo Niurtingeno lietuvių gimn., vėliau Schwabesbach — Gmiundo gimnazijos mokytoju, iš kur 1949 m. išvyko į JAV. Čia 1953 m. pakviestas Lietuvos Enciklopedijos redaktoriumi iki 1969 m. suredaguavo keliolika tomtų (LE buvo pasiskirstyta redaguoti ir paruošti atskiromis raidėmis ar jų dalimis, todėl tiksliai pasakyti, kiek buvo kiekvieno redaktoriaus paruošta, neįmanoma). Taip pat jis buvo nuo 1947 m. „Aidų“ red. narys, o nuo 1965 m. ir jų redaktorius.

Buvo baigęs tomistinę mokyklą, kur jo pagrindinis filosofijos prof. buvo kan. dr. Pr. Kuraitis, bet jau studijų metu palinko į egzistencinę jos kryptį; jau licenciatų darbe jis analizavo M. Heideggerio filosofiją, ir to darbo dalys buvo išspausdintos „Logos“ žurnale (1936, p. 81 — 100, 150 — 180), o disertacija, už kurią gavo daktaro laipsnį 1951 Montrealio univ., buvo „La methaphysique existentielle de K. Jaspers“, jo santraukos buvo skelbtos 1951 — 52 m. „Aiduose“ ir dar atskirai „Laisvė ir būtis“ 1953.

Dr. J. Girniui visą laiką itin rūpi du klausimai: žmogus bei jo santykis su Būtimi ir žmogaus santykis su tauta. Pirmajam santykiui aptarti skirti jo: „Egzistencialinė filosofija ir ateities filosofavimo rūpesčiai“, kuriuos savo paskaitoje kėlė III Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavime 1939 Kaune (Suvažiavimų Darbai, III, 1940, persp. Roma, 1972; pirmosios laidos diidžioji dalis 1940 m. rusų buvo sunaikinta), „Žmogiškoji kančios prasmė“ (Židiny, 1940, nr. 2, straipsnis labai anksti sovietinės okupacijos įsakymu buvo bibliotekose iš „Židinio“ išpjautas). Iš tų rūpesčių žmogaus santykiams su Būtimi yra kilęs ir vienas iš labai svarbių jo didesnių darbų: „Žmogus be Dievo“, 1964, kurio rankraštis jau 1957 m. buvo gavęs „Aidų“ premiją; jo ištraukos pasirodė ir latvių kalba.

Antrajam rūpesčiui — žmogus ir tauta, išskirtinai lietuvis ir savąja tauta bei išlikimas savo tautoje, gal daugiausia skirta jo darbų. Jam tauta nėra uždara kraujo bendruomenė, bet į tautą žmogus įauga kultūriškai. Taigi žmo-

Dr. Juozas ir Ona Girniai

Nuotr. V. Maželis

gus pats apsisprendžia, kuriai tautai nori priklausyti. Tuo būdu jam vad. rasinė ir kita jai artima tautos samprata visai svetima. Lietuviai, kaip ir dauguma europiečių, nėra vienos rasės, tikriau porasės ar net porasės atstovai: jų yra šiauriečių, rytų baltų tipo ir kt., taigi apie rasinę vienybę ir šiaip jau netenka kalbėti. Antra, jei rasė (porasė), arba naciškai tarant, kraujas jau apsrėstų tautą, tada tautos sąvoka būtų vien biologinė, ir nei nutausti, nei atitausti nebūtų galima. Bet jei žmogus sąmoningai ar nesąmoningai nutausta, tai tauta ir yra kultūros ir elies kitų veiksmų sąveika, todėl išlikti tautoje yra atskiro asmens rūpestis, o išlikti savo tautoje jaunimui, įgyti jį į savo tėvų tautą yra neatlaidi tėvų pareiga: išmokyti juos savo gimtosios kalbos ir t. t. Šiems rūpesčiams jo skirtas vėl didelis darbas: „Tauta ir tautinė ištikimybė“ 1961 m. (latviškai — „Tauta un uzticība galitai“, J. Zarinio vertimas, 1963).

Šis didysis rūpestis sava tauta ir jaunimo įgydymu į ją kartu jam buvo ir rūpestis aplamai išugdyti vertingą asmenybę, pasakymą, lyg pilnutinį žmogų. Anuo metu gal tai ne vienam buvo ir nesuprantama, nereikšminga, nes tautų tipinimo katalikas buvo pagaulus, nesulaikomas. Šiandien, kai pati Amerika susigriebė, kad atskiros tautybės yra reikšmingos, kai tirpdymas atidavė duoklę kriminalizmui,

nes paneigiant tautybę, kartu paneigiami tėvai, jų pastangos išlaikyti ir išugdyti vaikus gerais žmonėmis, kartu ir gerais amerikiečiais. Dr. J. Girnius šį pavojų buvo išvėlges daug anksčiau, negu susigriebė patys amerikiečiai. Beanalizuodami jaunimo nusikaltimus, pastebėjo, kad stiprių tautinių bendruomenių vaikai bei paaugliai mažiau nusikalsta. Žodžiu, šiandien šį J. Girniaus knygą mūsų tėvams, įgyja naujos ir didelės reikšmės.

Rūpestis sava tauta J. Girniui yra kartu ir rūpestis lietuvių kultūra aplamai. Todėl ir nenuostabu, kad jis nelieta nuolatėje nuojvairių kultūros rūpesčių, pasisako prieš patriotizmo piktnaudžiimą asmeniniams reikalams ir nuolatinį žodinį patriotizmą, kai tokių patriotų šeimose su jaunąja karta jau kalbama svetima kalba, kai nesirūpinama nupirkti šeimai lietuvišką knygą ir pn., jis kelia kūrybos nuosmūčio žala mūsų kultūrai ir organizuoja tą skaudų manifestą, gyvai rūpinasi literatūros pažanga ir rašo apščiail taisykloms klausimais straipsnius, pvz. „Kūrybinio originalumo prasmė“ (Tremties Metai, 1947), „Žmogaus prasmės žemėje poezija“ (Zemė, antologija, 1951), „Visumos žvilgsnis į mūsų literatūrą“ (Lietuvių literatūra svetur, 1968) ir kt. Už tuos visus rūpesčius neliko ir mūsų švietuomenės jo darbų visai abejinga: jam buvo skirta 1957 m. „Aidų“, St. Šalkauskio vardo kūrybinė premija, 1968 m.

Jis 1964 išrinktas Lietuvos katalikų mokslo akad. nariu mokslininku, 1965 Egz. Laisvosios mokslo ir literatūros tarptautinės akad. nariu.

J. Girnius, dar studentu būdamas, buvo veikliai įsijungęs ne tik į ateitininkų „Activitas“, vėliau — „Satrija“, bet ir į Kauno darbininkų jaunimo veiklą, nes jaučė, kaip šis jaunimas daugelio užmirštas ir paliktas. Jis anuo metu jau matė ir ateitininkų sužyžiojimo daigelius bei idealizmui nepalankias nuotaikas, todėl ir dalyvavo religinio ateitininkų sąjūdžio kūrimu; 1935 — 36 ateitininkų stud. s-gos sekr., nuo 1947 Ateitininkų Federacijos vyriausios tarybos narys, o 1963 išrinktas ir At-kų Fed. vadu (jau buvo iki 1967); tą rūpestį išreiškė ateitininkijai atskiru

Lietuviškos temos ir lietuviai 7-toje Baltiškųjų studijų konferencijoje

The Association for the Advancement of Baltic Studies (AABS) — Baltiškųjų studijų puoselėjimo draugijos septintoji konferencija šiemet įvyks birželio mėn. 5 — 8 d. Georgetown universitete, Washington, D. C. Laukiama atvykstant net kelių šimtų dalyvių iš JAV, Kanados, Australijos, Anglijos, Švedijos, Suomijos, Vakarų Vokietijos, Prancūzijos, Izraelio ir iš kitur.

Trijų dienų darbo programoje numatyta daugiau kaip šimtas paskaitų bei simpoziumų.

Lietuvą, lietuvių, mūsų istoriją, kalbotyrą, literatūrą, dailę, tautosaką ir aplamai lietuvių kultūrinį gyvenimą ties daugiau

kaip 30 paskaitų bei simpoziumų.

Spausdintoje konferencijos programoje tarp paskaitas skaitančių, sesijoms vadovaujančių ir simpoziumuose dalyvaujančių yra matomos šios lietuvių pavardės: Elena Bradūnaitė, Birutė Cipliauskaitė, Aleksandras Gedmintas, Marija Gimbutienė, Ilona Gražytė-Maziliauskienė, Augustinas Idzėlis, Juozas Kazlas, Violeta Kelertienė, Antanas Klimas, Benediktas Mačiūka, Romualdas Misiūnas, Sigita Ramanauskas, Antanas Saulaitis, Antanas Sužiedėlis, Rimvydas Šilbajoris, Danguolė Tamulionis, Vytautas Vardys ir Eglė Zygaite. Viso — 18.

Šiandien poezijos vakaras Chicagoje

Poezijos dienų Chicagoje šiandien antroji diena. Vakare buvo prisimintas ir pagerbtas Kristijonas Donelaitis jo mirties 200 metų sukaktuvėse. Paskaitą skaitė Marija Saulaitytė-Stankuvienė. Tema — „Donelaitio saulės“. Po to vyko Donelaitio poemos „Metų“ gražiausių vietų recitalis. Jį atliko aktorius Algimantas Dikinis.

Šiandien 8 val. vak. Jaunimo centro kavinėje gyvybių poetų vakaras. Savo kūrybą skaitys: Aloyzas Baronas, Vitalija Bogutaitė, Kazys Bradūnas, Eglė

Juodvalkytė, Liūnė Sutema ir Julija Švabaitė.

Poezijos dienų proga Mykolas Monkūnas išleido Lietuvoje nužudyto poeto Kazio Jakubėno knygą „Eilėraščiai iš Vilniaus kalėjimo“. Šią ir kitas poezijos knygas vakaro pertraukų metu galima ten pat įsigyti. Poezijos dienas rengia Jaunimo centras ir kviečia visus atvykti.

Poezija yra minties muzika, išreikšta kalba. Shelley

NUOMONĖS IR PASTABOS

Pora klausimų ir pora pastabų dėl Stasio Ylos atsakymo

„Draugas“, 1980. V. 10 d.

Nemanydamas, kad su Stasiu Yla būtų galima susikalbėti, noriu tik paklausti:

(1). Ar jo paskaitoje — straipsnyje kalbama apie sankritį ar sankirtį. „Aidų“ Nr. 9 rašoma „sankirtis“, o Nr. 10 „sankirtis“. Rašydamas savo pastabas turėjau galvoje „sankirtį“.

(2). Kaip Yla supranta žodį „atgimimas“? Man atrodo, kad atgimti gali tik tas, kas jau buvo benusišai arba benumiršta. Apie jokių mūsų tautinį apmirimą ar nusibaigimą prieš XVI a. negali būti nė kalbos. Todėl apie Mažvydo, Bretkino, Merklio Giedraičio ar Daukšos laikus galima kalbėti tik kaip apie tauti-

nį — kultūrinį gimimą, bet ne atgimimą.

S. Yla kaltina mane, lyg aš turėčiau kokius barjerus prieš dvasiškius. Tai pats skaudžiausias kaltinimas. Kas klausė mano paskaitų apie vysk. Valančių ir kas skaitė mano įvadą į naują knygą A. Alekšos monografijos apie Valančių laidą, tikrai, man tokio kaltinimo nemes. Stengiuosi neturėti jokių barjerų nei prieš dvasiškius, nei prieš bedievius, nei prieš nieką kitą.

Su šypsena praleidžiu Ylos bandymą diskvalifikuoti mane kaip istoriką. Manau ir Yla tik nusijuokė, jeigu aš jį bandyčiau diskvalifikuoti kaip sielovadį.

V. Trumpa

leidinių „Ideals ir laikas“, 1966 ir monografija „Pranas Dovydaitis“, 1975. Taip pat jis savo pareigą lietuvių tautai išsako ne tik savo raštais, bet ir gyvu darbu, nes 1955 m. jau dirbo LE taryboje, skaitė apščiail paskaitų mūsų kultūros kongresuose ir jaunimo stovyklose, neskirstydamas kokias pasaulėžiūrinei grupei kas priklauso: jaunimas jam visos savas, kiek jis rūpinasi išlikti kultūringu lietuviu. Uoliai dalyvavo ir Bostono liuanistinės mokyklos gyvenime. Nors pats priklauso Lietuvių Frontui, bet niekur neįsivėlia į jokių siaurus partinius ginčus, kas itin madingai jaunimo veiklą, nes jaučė, kaip šis jaunimas daugelio užmirštas ir paliktas. Jis anuo metu jau matė ir ateitininkų sužyžiojimo daigelius bei idealizmui nepalankias nuotaikas, todėl ir dalyvavo religinio ateitininkų sąjūdžio kūrimu; 1935 — 36 ateitininkų stud. s-gos sekr., nuo 1947 Ateitininkų Federacijos vyriausios tarybos narys, o 1963 išrinktas ir At-kų Fed. vadu (jau buvo iki 1967); tą rūpestį išreiškė ateitininkijai atskiru

mo žiedu: su savo vaikais išėjo į pasišnekėti ir lietuviškai, nors toji dr. Ramūno ir Mingo šeima dėl darbo sąlygų ir atskirta nuo lietuvių bendruomenės. Taip jo rūpestis Bostono lietuviška mokykla, kaip ir savais vaikais, yra daves ir šiek tiek vėl aiškių vaizdų. Tuo mažu ir kartu didžiu džiaugsmu noriu užskleisti šiuos kelis savo žodžius kaimynui su deikėnui, linkėdamas nepailstamai testai taip reikalingus darbus.

P. S. Iš Lietuvos atklystančiomis žiniomis, jo „Žmogus be Dievo“ bei „Tauta ir tautinė ištikimybė“ slapta ten perrašinėjamos mašinėlėmis ir gerokai pasklidusios jaunimo tarpe. Todėl visai suprantama, kad okupantas paveda vienam kitam Girniaus keliama mintis suniekti bei bandyti atremti: J. Girnius minimas ir su juo nuolat polemizuojama įvairiuose leidiniuose bei filosofijos „apybraižose“. Yra žinių, kad ir Latvijoje tarp žmonių plinta tie patys J. Girniaus raštai, nors „Žmogus be Dievo“ buvo Kanadoje latvių kalbon teišversta tik atskiri gabalai ir spausdinti žurnale „Latvija“.

Alaušo ežeras prie dr. Juozo Girniaus tėvų Sudeikių, 1960 metų nuotrauka

(Iš Broniaus Kvildos archyvo)